

Nr 461

Av herr **Sjölin m. fl.**, om effektivisering och förstärkning av de statliga rationaliseringsorganen.

I samband med behandlingen av statens organisationsnämnds anslagsäskanden för budgetåret 1956/57 har departementschefen i årets statsverksproposition meddelat, att han har för avsikt att på nytt överväga de förslag till en effektivare rationaliseringsverksamhet inom den offentliga förvaltningen som avgavs av 1949 års rationaliseringsutredning och som ännu ej medfört några märkbara, praktiska åtgärder. Med hänsyn dels till den kritik dessa förslag rönt vid remissbehandlingen och dels till att nya erfarenheter vunnits, sedan dessa förslag framlades, borde i stället en ny utredning göras om en utbyggnad av den statliga rationaliseringsverksamheten.

Enligt allmänna verkstadgan skall de statliga verken bedriva sin verksamhet enkelt, snabbt och ekonomiskt utan att säkerheten eftersättes. Trots god vilja saknar emellertid verken ofta möjlighet att efterleva dessa föreskrifter. Vid rekrytering av personal till ett verk söks i första hand folk med kompetens inom verkets fackområde och icke inom rationaliseringsområdet. De befattningshavare, som har intresse och fallenhet för rationaliseringsarbete, förhindras oftast av de löpande göromålen mångfald att ägna sig häråt. Organisationsundersökningar kräver mycket tid.

För att utföra organisationsundersökningar behövs organisatörer, som utvalts och utbildats speciellt för rationaliseringsarbete. Mer genomgripande organisationsundersökningar bör ej utföras av verken själva, även om dessa har egna organisatörer anställda, utan bör uppdras åt fristående rationaliseringsorgan.

Inom statsförvaltningen finns flera fasta institutioner, som har rationaliseringsarbete som huvuduppgift. Bland dessa märks särskilt statens organisationsnämnd samt de rationaliseringsavdelningar, som inrättats vid de affärsdrivande verken och inom försvaret. Vidare utövar riksdagens revisorer, statens sakrevision och riksräkenskapsverket i viss utsträckning rationaliseringsverksamhet. I detta sammanhang må även nämnas, att man vid de flesta statliga verk bland tjänstemännen utsett en organisationsföredragande. Denne är avsedd att vid sidan av sina ordinarie arbetsuppgifter handlägga organisationsfrågor, och organisationsnämnden håller honom löpande informerad om sådana rationaliseringsrön, som kan vara av intresse för hans verk.

Rationaliseringsarbetet inom statsförvaltningen har i stort sett slagit väl

ut. Besparingar och effektivitetsvinster har kunnat redovisas inom såväl den civila som den militära förvaltningen. Det samlade resultatet av verksamheten kan emellertid ej direkt utläsas i pengar. Ofta har exempelvis organisationsnämnden fått i uppdrag att undersöka myndigheter, där verksamheten visat en betydande kvantitativ ökning och där behov ansetts föreligga att utöka personalen. I sådana fall har resultatet av nämndens verksamhet blivit, att begärda eller eljest väntade utökningar av personalen kunnat begränsas eller helt undvikas. Vidare har rationaliseringsorganen i fråga om verk och myndigheter, som varit föremål för detaljerade organisationsundersökningar, kunnat lämna olika departement upplysningar, som varit av stort värde vid dessas bedömning av anslagsäskanden. Detta torde ha bidragit till att begränsa kostnadsökningar i många verk. Organisationsnämnden, det organ som mest sysslar med den statliga rationaliseringsverksamheten, har under den tid den verkat endast hunnit genomarbeta en begränsad del av statsförvaltningen. Nämndens resurser är alltför begränsade för att man skall kunna bedriva organisationsundersökningar i rimlig takt. Man beräknar att det med nuvarande arbetskaper hos organisationsnämnden skulle ta flera decennier att avverka den civila förvaltningsapparaten. Erfarenheten visar att organisationsundersökningar av den art nämnden utför bör återkomma inom verken med betydligt kortare intervaller än den nuvarande arbetstakten medger. Rationaliseringsverksamhetens nuvarande omfattning är således ej till fyllest.

Rationaliseringsapparatus utformning är i vissa avseenden även beträffande arbetsformerna mindre tillfredsställande. Så t. ex. är kontakten mellan de centrala rationaliseringsorganen och riksdagen bristfällig. Ett sätt att förbättra denna kontakt vore, att de förslag o. d. som uppgöres av organisationsnämnden och sakrevisionen samtidigt som de överlämnades till Kungl. Maj:t även tillställdes riksdagen.

Samarbetet mellan de olika statliga rationaliseringsorganen är ännu ej tillfredsställande ordnad. En intensivare samverkan skulle säkert vara av mycket stort värde för rationaliseringsarbetet, och en sådan samverkan borde snarast etableras i kommittéform eller på annat sätt.

När beslut skall fattas om att tillföra ett verk nya arbetsuppgifter, har man ofta ej tillräckligt klarlagt vilka ekonomiska och organisatoriska konsekvenser detta kommer att medföra i administrativt hänseende. Mycket skulle säkert stå att vinna, om förslag till nya författningar och föreskrifter i samband med att de remitteras för yttrande till av förslagen berörda institutioner även överlämnades till organisationsnämnden och sakrevisionen för yttrande, när dessa föreskrifter kan beräknas påverka administrativa och organisatoriska förhållanden inom förvaltningen.

Dessa expertorgan skulle då, med den organisatoriska sakkunskap de besitter, kunna ge förslagen en ekonomisk och administrativ anpassning, som skulle ge de beslutande myndigheterna bättre möjligheter att överblicka

konsekvenserna av sitt handlande och som säkert på lång sikt skulle medföra utomordentliga effektivitetsvinster för förvaltningen.

I detta sammanhang kan lämpligen framhållas att organisatorerna, som gärna i större utsträckning än hittills bör rekryteras bland de övriga verkens s. k. påläggskalvar, borde efter en lämplig anställningstid inom rationaliseringsorganen överföras till stabsposter inom de statliga verken och då helt avdelas för rationaliseringsuppgifter. — Sådana rekryteringsprinciper har länge med framgång tillämpats i flera andra länder. — Härigenom skulle det ovan nämnda systemet med organisationsföredragande successivt kunna avvecklas. Vidare skulle behovet av det synnerligen värdefulla men hittills eftersatta uppföljningsarbetet efter organisationsundersökningarnas avslutande bättre kunna tillgodoses. Flertalet statliga verk har den storlek, att de bör kunna heltidssysselsätta en eller flera rationaliseringsexperter. Man får emellertid ej tro, att ett införande av de system, som här föreslagits, skulle minska de centrala rationaliseringsorganens betydelse.

Slutligen kan ifrågasättas huruvida icke även organisationsundersökningarna inom den militära förvaltningen borde ställas under direkt civil ledning. Liksom i fråga om de civila verken föreligger uppenbara risker för att den som haft huvuddelen av sin verksamhet förlagd till det verk, som skall undersökas, ej kan företa undersökningar av detta slag med den objektiva och fria inställning, som erfordras för att ett fullgott resultat skall kunna uppnås.

Betydelsen av rationaliseringsarbetet inom förvaltningen ökar i takt med statsapparatusens tillväxt. På lång sikt kan detta arbete ge utomordentligt värdefulla resultat. Det medför bl. a. att statsutgifterna kan hållas nere, att produktionsresurserna utnyttjas effektivare samt att individer, företag, organisationer och kommuner sparar tid och pengar genom att kontakten med statsförvaltningen underlättas.

Med stöd av det anförda får vi hemställa,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära utredning om effektivisering och förstärkning av de statliga rationaliseringsorganen.

Stockholm den 26 januari 1956

Bengt Sjölin

Carl S:son Schmidt

Sigfrid Löfgren

Harry Carlsson
Tibro

Filip Kristensson
i Osby